

Particulier portret

‘Waardering komt soms pas later’

Gerdy van der Stap

In de serie *Particulier portret* in deze *Boekman* interviews met opvallende initiatiefnemers uit de particuliere sector. Karel Loeff is directeur van Heemschut.

Het kantoor van Karel Loeff bevindt zich in het Amsterdamse Korenetershuis dat uit 1620 dateert, een toepasselijke plek voor de directeur van Heemschut. ‘De vereniging werd in 1911 opgericht om paal en perk te stellen aan wat toen al de verrommeling van Nederland werd genoemd. Dat was in de tijd dat er geen Welstand bestond, er geen monumentenlijsten waren en gemeenten overspoeld werden door zaken als telegraafpalen, reclameborden en elektrische trams. In het Amsterdam van 1910 heerste grote sloopwoede, en veel waardevol zeventiende-eeuws erfgoed werd neergehaald; dat was oud, lelijk en versleten en daar moest iets moderns voor in de plaats komen. In dezelfde periode waren er ook mensen die vonden dat de leefomgeving beschermd moest worden. Voor de natuur kwam er Natuurmonumenten en Heemschut richtte zich op cultuurmonumenten: op objecten, maar ook op de omgeving, dus echt “bebouwd en aangelegd”. In tegenstelling tot Natuurmonumenten heeft Heemschut nooit dingen zelf aangekocht. Heemschut bezit alleen gedachtegoed, wij gaan over het bewaken van de schoonheid van Nederland en zijn interessante historische objecten.’

Heemschut heeft zo’n 7500 leden, mensen met een passie voor Nederlands erfgoed. ‘Ze vinden het belangrijk dat er goed op Nederland wordt “gepast”. En dat is ook nodig geweest. Vijfentwintig jaar geleden werden alle Cuyperskerken gesloopt, en veertig jaar geleden stond de binnenstad van Amsterdam er verschrikkelijk bij. Van de Wibautstraat tot de Dam waren we toen bijna ten prooi gevallen aan het plan-Kaasjager. Dat waren in 1955 serieuze plannen: politiecommissaris Kaasjager wilde een mooie route voor auto’s door de stad, dus moesten vijftien grachten worden gedempt en de Nieuwmarkt moest gesloopt. Heemschut was een van de felle tegenstanders en uiteindelijk werd het plan van tafel geveegd.’

Geld is waardering

‘De leden steunen de vereniging met een minimumbijdrage en sommigen maken meer geld over. Ja, Heemschut krijgt ook erfenissen binnen. Daar is een buffer mee opgebouwd, heel belangrijk voor ons voortbestaan, want onze subsidie is vorig jaar gekort, en dat scheelde 76.500 euro. Een forse aderlating. Wij kregen altijd uit de pot “oud” van de Rijksdienst voor de Monu-

Gerdy van der Stap

is antropoloog en schrijft onder meer voor *Intermediair*, *Opzij*, *Vara TV Magazine* en de *Volkskrant*

mentenzorg. Maar een aantal instellingen werd gedwongen tot een fusie en die club krijgt nu al het geld, en de rest niet meer. Zo blijkt dat sommige instellingen door de overheid niet meer gewaardeerd worden. Ik zie het nog niet eens zozeer financieel, maar de overheid roept altijd dat ze hartstikke belangrijk vindt wat we doen, terwijl dat feitelijk nergens uit blijkt. Geld is waardering. Het wachten is op een pot waaruit wij weer geld kunnen aanvragen. Ons is toegezegd dat we aanvragen kunnen doen uit het nieuwe fonds voor participatie. We zitten met het grote probleem dat we een heel kleine niche zijn. En we hebben geen bezittingen, behalve ons gedachtegoed.'

Hoe verloopt de procedure als iemand een object aanmeldt dat beschermd moet worden? 'In principe loopt dat via de provinciale commissies. We hebben er dertien: eentje per provincie en één voor de stad Amsterdam. Die bestaan geheel uit vrijwilligers. Dat zijn er honderdvijftig in totaal en ze hebben verschillende soorten expertise in hun midden. Er zitten bijvoorbeeld architecten en stedenbouwkundigen in, en er is ook kennis aanwezig voor het genereren van publiciteit. Dus die melding wordt door zo'n commissie in behandeling genomen, en die kijkt of jij gewoon je buurman wilt dwarszitten omdat hij een dakkapel bouwt, of dat het serieus een gebouw is waar we voor op de bres moeten, tot aan de staatssecretaris of de minister aan toe. Er kan een gebouw of gebied tussen zitten waarvan je denkt: dit is zó waardevol, daarvoor moeten we absoluut bezwaar aantekenen tegen sloop of aantasting. Dat besluiten de vrijwilligers. En die kunnen te rade gaan hier op kantoor bij onze directeur bescherming, of bij collega's in andere provincies informeren: staat daar misschien net zo'n zeldzaam pand? Wat we dan doen, kan variëren van simpelweg een gesprek met de eigenaar, tot stukken in de krant, procedures bij de Raad van State, of gesprekken met wethouders. We

doen wat op dat moment de meest geschikte actie is.'

Enorme discussies

Valt er iets over het slagingspercentage te zeggen? 'Per jaar is dat lastig in te schatten, maar op termijn is dat best wel goed. Zo wordt het Badpaviljoen Domburg in juni heropend, door premier Balkenende. Heemschut is er al meer dan twintig jaar geleden mee begonnen om te zeggen dat dat pand niet gesloopt mocht worden. Maar mensen hadden geen zin in negentiende-eeuwse lifaftorentjes, en het schilderwerk van al dat hout was te duur, er moesten maar strakke flats gebouwd worden, net als aan de Belgische kust, dat was fraai. Dus dat pand moest plat. Maar Heemschut heeft steeds volgehouden: het is van belang, het is van waarde. Je mag dat gebouw niet zomaar wegdoen. Enfin, enorme discussies met de gemeente en de provincie, en dan verschijnt er ineens een ontwikkelaar die zegt: ik vind het een bijzonder gebouw, daar kan ik iets mee. En die is uiteindelijk gaan restaureren! Het gebouw staat er weer prachtig bij. Dus na al die jaren strijd is het voor de poort van de hel weggesleept en nu zegt iedereen: fantastisch, het is de herrijzenis van de badcultuur van Domburg. Het zijn nu de chicste appartementen van de gemeente. Dus ja, waardering komt soms pas vijfentwintig jaar later.'